

Januari 2023

Borttagen rätt till garantipension för pensionärer bosatta utomlands

Problemformulering

Vid årsskiftet 2022/23 upphörde rätten att ta med garantipensionen utanför Sverige, något som drabbar närmare 58 000 pensionärer boendes i ett annat EU/EES-land.

Garantipensionen är ett grundskydd i den allmänna pensionen som är till för den som haft liten eller ingen arbetsinkomst under livet. Efter en EU-dom 2017 klassas garantipensionen som en minimiförmån. En minimiförmån betalas endast ut till personer som är bosatta i det land som beviljar förmånen. Att pensionärer bosatta utomlands har kunnat ha kvar rätten till garantipensionen beror på att Sverige har lutat sig tillbaka mot en tillfällig lag som nu har upphört.

Att flytta tillbaka till Sverige är inte ett alternativ för många på grund av sociala, ekonomiska eller hälsomässiga skäl. Men det är inte enbart utmaningen med att få pengarna att räcka till mat, hyra, räkningar och mediciner som är ett reellt hot – de riskerar dessutom att mista uppehållsrätten i landet de bor i.

För att som EU-medborgare få uppehållsrätt som pensionär krävs nämligen att personen i fråga ska kunna försörja sig utan bidrag från landet de bor i, samt att de ska ha en heltäckande sjukförsäkring. Utan garantipensionen kommer många att få problem med att leva upp till de ekonomiska kraven som uppehållsrätten kräver och de får därmed inte bo kvar i landet. De pensionärer som har bott mer än fem år kontinuerligt i ett EU-land har fått permanent uppehållsrätt och behöver inte lämna landet.

Den europeiska pelaren för sociala rättigheter som är tänkt att driva på utvecklingen av ett socialt Europa för alla europeiska medborgare, innefattar bland annat socialt skydd och inkludering. Men eftersom det är upp till varje medlemsstat att realisera dessa EU-principer kommer pensionärerna med permanent uppehållsrätt med stor sannolikhet inte få motsvarande stöd i landet de bor i. Bristen på socialt skydd i kombination med potentiell förlust av uppehållsrätten kan på sikt leda till att de drabbade pensionärerna inte har någon annan utväg än att flytta hem till Sverige, vilket innebär en stor personlig kostnad för en redan ekonomiskt utsatt grupp. Dessutom innebär hemvändande pensionärer en ökad belastning på det svenska sjukvårdssystemet och därmed höga vårdkostnader - en kostnad långt högre än utbetalandet av garantipensionen för utlandspensionärer.

Lösningförslag

Sedan beslutet om garantipensionen togs i riksdagen den 22 juni har den ideella organisationen Svenskar i Världen på närmast daglig basis blivit kontaktade av förtvivlade pensionärer. Med tanke på att dessa pensionärer de facto har varit berättigade till garantipension och därmed planerat sin levnad utifrån den, anser Svenskar i Världen att det behövs en pragmatisk lösning som tar hänsyn till EU-domen samtidigt som den tar hänsyn till de drabbade.

Svenskar i Världen föreslår därför att pensionärer bosatta utomlands som redan har beviljats garantipension utifrån den tillfälliga lagen ska få behålla den livet ut, precis som de pensionärer som är födda 1937 eller tidigare får. På så vis kan de fortsätta sina liv utifrån de premisser som var gällande då de blev pensionärer. I gengäld kan det finnas en acceptans att inte nytillkomna pensionärer i motsvarande situation får garantipension. Denna lösning ger nuvarande pensionärer utomlands en rimlig chans att fortsätta sina liv som planerat och kommande pensionärer kan fatta beslut om sin framtid utifrån dessa premisser.